

Kiekvienas iš mūsų žino, kas yra žaizda. Neatsargiai brūkštelėsi peiliu, suklupsi ant žemės, užsižiopsojęs kliudysi kaktą į atsikišusią medžio šaką – žiūrėk ir pliūpteli kraujo čiurkšlė. Priklausomai nuo gyvenimo būdo, darbo bei kitų susižalojimo tikimybę didinančių veiksnių, kasmet patiriame nuo kelių iki keliasdešimt žaizdų. Tačiau tik dėl nedaugelio jų kreipiamės į gydytojus. Kitais atvejais sau galime padėti patys.

Situacija

Meškeriotojui slystelėjus, jam į ranką “įsisegė” kabliukas: nei pirmyn, nei atgal. Žaizdelę pradėjo skaudėti, iš jos sunkėsi kraujas. Meškeriotojas atkabino blizgę nuo pavadėlio, į pagalbą atskubėję draugai nusprendė blizgės iš žaizdos netraukti. Jie dezinfekavo žaizdelės kraštus spiritu, įsmigusį kabliuką sutvirtino, greta jo dėdami keletą susuktų tvarsčių ritinėlių ir juos taip sutvarstydami, kad kabliukas visai nejudėtų. Nugabenus nukentėjusį į gydymo įstaigą, operacijos metu kabliuką pašalinęs chirurgas pagyrė meškeriotojui padėjusius draugus: gerai, kad jie neištraukė kabliuko; jis buvo greta stambios arterijos, kurią, traukiant iš žaizdos svetimkūnį, kabliukas neabejotinai būtų pažeidęs. Žvejys pasveiko.

Definicija

Žaizda – staigus odos ar gleivinės pažeidimas, atsirandantis dėl išorinių jėgų (dažniausiai mechaninių) poveikio.

Žaizdų klasifikacija

Žaizdos skirstomos įvairiai, pvz., pagal žaizdos švarumą:

1) švarios, arba aseptinės, žaizdos yra tokios, kuriose nėra infekciją sukeliančių mikroorganizmų. Jos atsiranda tik ypatingomis sąlygomis, laikantis griežtų apsaugos taisyklių, pvz., operacijos metu padarytas pjūvis. Tokios žaizdos nepūliuoja ir greitai gyja; 2) nešvarios, arba infekuotos, žaizdos, į kurias yra patekę mikroorganizmų (bakterijų). Infekuotos yra visos buityje ar gamtoje patirtos

žaizdos. Mikroorganizmai gali sukelti ne tik žaizdos gijimą lėtinantį pūliavimą, bet ir ypač pavojingas infekcines ligas. Pvz., stabligę, pasiutligę, flegmoną (labai grėsmingą, greitai į gretimus audinius plintantį uždegimą) ir kitas.

Sužaloti gali įvairūs aštrūs daiktai, pvz., slystelėjęs peilis, maudynių džiauksmus aptemdžiusi, į padą ar jį perskrodusi stiklo šukė ar moliusko kiautas. Taip pat galima įsidurti. Neatsargiai elgiantis su kabliuku kartais sužvejojami patys žvejai ar aplink bimbiniėjantys žiopliai, galima įsikirsti kirviu, prispausti ranką ar koją rąstigaliu, gali įkasti šuo. Į kai kurias žaizdas gali patekti nuodų. Pvz., įkandus gyvatei, nuodingiems vorams, įsipjovus ar įsidūrus daiktu, ant kurio ar kuriame buvo nuodingų medžiagų. Be to, sužeisti gali ir laužo ugnis ar netyčia ant odos užtiškę chemikalai. Taigi pavojai susižeisti gamtos mylėtojus tyko nuolat, todėl juos galima priskirti rizikos grupei.

Pagrindiniai su žaizdomis susiję pavojai:

1. Kraujavimas. Dėl didelio nukraujavimo gali ištikti šokas ir mirtis.
2. Infekcija. Ji atsiranda į žaizdą patekus įvairiems mikroorganizmams, kurie gali sukelti tiek žaizdos pūliavimą, tiek ir kitas pavojingas ligas. Pūliuojanti žaizda blogai gyja, o jai sugijus lieka dideli randai. Žaizdai pūliuojant mikroorganizmai gali patekti į kraują, prasideda "kraujo užkrėtimas" - sepsis, - galintis sukelti šoką ir tapti mirties priežastimi.

Įkandus "pasiutusiam" gyvūnui, žmogus gali susirgti pasiutlige. Tai labai pavojinga mirtina infekcinė liga. Ją sukelia pasiutlige sergančio gyvūno seilėse esantys virusai, kurie, patekę į žmogaus organizmą, pažeidžia centrinę nervų sistemą. Pagrindiniai pasiutligės požymiai: liga prasideda galvos skausmais, po to padidėja jautrumas šviesai, triukšmui bei kitiems dirgikliams, kurie sukelia viso kūno traukulius. Pasireiškia rijimo raumenų skausmingas spazmas, ypač pradedant gerti. Vėliau spazmus sukelia vandens čiurlenimas ar net jo vaizdas, todėl šia liga sergantys žmonės ir gyvūnai bijo vandens. Įkandus bet kokiame nežinomam ar įtartam gyvūnui, žaizdą reikia plauti 20% muilo tirpalu (jis žudo pasiutligės virusus), patepti jodu ir kreiptis į traumatologą, kad paskiepytų nuo pasiutligės.

Dar viena labai pavojinga infekcija – stabligė. Ją sukelia bacila (bakterija). Jos išskiriamos nuodingos medžiagos apnuodija centrinę nervų sistemą, o tai sukelia raumenų traukulius. Šis mikroorganizmas gyvena gyvulių žarnyne (ypač arklių). Tačiau stablige galima užsikrėsti ne tik dirbant žemės ūkio darbus, bet ir avarijos metu, įkandus gyvuliui ar įsidūrus, pvz., kabliuku ar vinimi. Nuo stabligės apsaugo skiepai.

3. Vidaus organų sužalojimai. Pvz., krūtinės žaizdos gali sužeisti plaučius (iš žaizdos veržiasi kruvinos putos arba nukentėjusysis kosti krauju), širdį (jos pažeidimas gali tapti staigios mirties priežastimi) ir kt. Pilvo žaizdos gali būti susijusios su virškinamojo trakto (skrandžio, žarnų), kepenų, blužnies ir kt. Vidaus organų pažeidimu.

4. Žaizdos gali pažeisti nervus (išsivysto paralyžiai, įvairūs jutimo sutrikimai), raumenis, kaulus

(dėl to sutrinka judėjimo funkcija).

5. Skausmas. Atsiradęs stiprus skausmas gali labai pabloginti sužeistojo būklę, pagilinti šoką, todėl būtina įvairiomis priemonėmis nuskausminti sužalotą vietą (duoti nuskausminamųjų vaistų, atšaldyti sužalotą vietą, ją sutvirtinti).

6. Kitos komplikacijos.

Pirmoji pagalba esant žaizdai

1. Dirbdami naudokite apsaugines pirštines. Švarios guminės pirštinės ne tik apsaugos nukentėjusį nuo pavojingų mikrobu patekimo į žaizdą, bet ir jus nuo įvairių pavojingų, krauju plintančių ligų, pvz., AIDS, hepatito viruso (kepenų uždegimo), sifilio ir kt. Jei neturite pirštinių, naudokite polietileno maišelius.

2. Nukentėjusį paguldykite arba pasodinkite. T.y., suteikite jam tokią padėtį, kad praradęs sąmonę nukentėjęs asmuo nenuvirstų ir papildomai nesusižalotų.

3. Stabdykite kraujavimą. Spauskite žaizdos kraštus, pakelkite pažeistą kūno dalį (jei jos kaulai nelūžę), riškite spaudžiamąjį tvarstį: ant žaizdos dėkite švarią medžiagą, virš jos kokį nors kietą daiktą (pvz., akmenį, žiebtuvėlį ar medžio gabalėlį), kurie pridengtų visą žaizdą, ir stipriai sutvarstykite. Pulsas tolimesnėje galūnės dalyje turi išlikti. Jei vienas spaudžiamasis tvarstis neveiksmingas (kraujuoja toliau), riškite dar kelis spaudžiamuosius tvarsčius, kol kraujuoti liaujasi. Jei ir tai nepadeda, veržkite timpą (varžtą). Ji veržiama arčiau liemens, turi būti plati (platesnė nei 4-5 cm, pvz., diržas), po ja būtina dėti pamušalą, pvz., atraitotą rankovę. Ji vyniojama apvija ant apvijos. Veržiama tik tiek, kad liautųsi kraujuoti, būtina užrašyti timpos (varžto) užveržimo laiką (minučių tikslumu). Užveržtos timpos negalima laikyti ilgiau nei 1 val. Sutrikus kraujotakai, žūsta užveržtos kūno dalies audiniai, todėl ją gali tekti amputuoti. Jei užveržtą timpą reikia laikyti ilgiau, tai po 1 val. ją trumpam atleiskite. Po to, jei kraujuoti nesiliovė, vėl ją užveržkite, tačiau kiek arčiau žaizdos. Be to, antrą kartą užveržtos timpos negalima laikyti ilgiau nei 15 min. (reikia atleisti kas 15 min.). Timpos užveržimas labai pavojingas. Tai kraštutinė priemonė, jos reikia vengti!!!

4. Dezinfekuokite žaizdą, jos kraštus bei odą aplink ją. Nubrozdirimus ar mažas žaizdeles galite plauti švairiu (geriausia virintu) vandeniu (su muilu ar be jo). Žaizdas taip pat galite plauti vandenilio peroksido 3% tirpalu (jo negalima naudoti, jei yra galvos arba labai didelės žaizdos, nes išsiskyręs deguonis gali patekti į kraujagysles ir sukelti emboliją – grėsmingą komplikaciją) ar kalio permanganato tirpalu. Iš šių preparatų išsiskyręs atominis deguonis ne tik žudo mikrobus, bet ir stabdo kraujavimą. Be to, vandenilio peroksido putos išvalo iš žaizdos nedidelius nešvarumus, todėl jis tinka purvu užterštoms žaizdoms dezinfekuoti. Žaizdos kraštus ir odą aplink ją dezinfekuokite spiritiniais tirpalais, pvz., spiritiniu jodo tirpalu ar 70 % spiritu. Tai sumažina žaizdos infekavimo bei su juo susijusių komplikacijų tikimybę. Spiritinių tirpalų negalima pilti į žaizdą, nes tai blogina jos gijimą. Jei jums įkando šuo, vilkas, lapė ar kitas galintis būti pasiutęs žvėris, žaizdą reikia 5-10 minučių plauti muilu. Geriausiai tinka ūkiškas muilas žudo pasiutligės virusus bei kai kuriuos kitus pavojingus mikrobus.

5. Žaizdų nekrapštykite ir neištraukinėkite iš jų jokių svetimkūnių (pvz., stiklo šukių, įsmigusiu kabliukų, peilio, metalo nuolaužų ir kt.), nevalykite iš jos kraujo krešulių, nes, juos pašalinus, vėl gali atsiverti kraujagyslių spindžiai, ir žmogus gali stipriai nukraujuoti.

Visi svetimkūniai žaizdoje sutvirtinami: aplink svetimkūnį dėkite keletą tvarsčio ar žiedų susuktą skarelę ir juos pritvarstykite taip, kad svetimkūnio neįspaustumėte giliau ir kad jis visai nejudėtų.

6. Sužeistajai kūno daliai suteikite ramybę (pvz., pažeistą ranką pariškite skara), t.y., jos nejudinkite, nes galite sukelti ne tik stiprų skausmą su visomis pasekmėmis, bet ir pasunkinti pažeidimą, pvz., kaulų lūžgaliai gali nupjauti kraujagysles, gali plyšti pažeistų raumenų

sausgyslės, suintensyvėjus pažeistos srities kraujotakai, į žaizdą gali išplisti patekę nuodai.

7. Žaizdą tvarstykite kuo švaresniais tvarsčiais ar parankinėmis medžiagomis. Idealiausia, jei su žaizda liečiasi sterili medžiaga (pvz., iš individualaus tvarstomo paketo ar vaistinėlės), tačiau tinka ir nukentėjusio rūbai, paklodės ir pan. Tvarstydami žaizdas stenkitės suglausti jų kraštus.

8. Kvieskite greitąją medicinos pagalbą arba patys, jei nukentėjusio būklė gera, gabenkite jį į gydymo įstaigą.

P.S. Nors žaizda ir nedidelė, tačiau įkando nežinomas ar neskiepytas žvėris (pvz., šuo), ar stebint įkandusį žvėrį, per 5-10 dienų po įkandimo pakinta jo elgesys, reikia kuo greičiau pasiskiepyti nuo pasiutligės (kreipkitės į traumatologą). Be to, jei pasibaigęs skiepų nuo stabligės veikimo laikas, taip pat reikia kreiptis į gydytoją, kad jus paskiepytų.

Pirmoji pagalba esant ypatingoms žaizdoms:

A. Krūtinės žaizda, pažeidžianti plaučius. Iš tokios žaizdos veržiasi putotas kraujas, nukentėjusysis dūsta, gali kosėti krauju. Turintį sąmonę nukentėjusįjį sodiname į pusiau gulimą, pusiau sėdimą padėtį. Žaizdą pridenčiame sterilia medžiaga ir užklojame orui nelaidžia medžiaga, pvz., polietilenu, celofanu, o jų kraštus prie krūtinės pritvirtiname pleistru. Taip hermetizuojame krūtinės žaizdą. Jei nukentėjusysis praranda sąmonę, jį stabiliai guldykite ant pažeistojo šono (pažeistoji krūtinės pusė mažiau juda kvėpuojant, tai ją sutvirtina, užkerta kelią tolimesniems pažeidimams bei mažina skausmą).

B. Atviros pilvo žaizdos.

Jos gali sužaloti žarnas ir kitus pilvo organus. Jei iš žaizdos lenda žarnos, tai jų negalima grūsti atgal į pilvą. Nukentėjusįjį paguldykite taip, kad žaizdos kraštai nebūtų įsitempę ir nespautų išlindusių žarnų bei netrukdytų jų kraujotakos. Žarnas švelniai pridenkite drėgna sterilia medžiaga, jos kraštus fiksuokite pleistru. Nukentėjusiam neduokite nei valgyti, nei gerti.

C. Akių pažeidimai

Jei į akį įkrito krislas, įskrido vabzdys ar įtiško dirginanti medžiaga, nedelsdami plaukite ją tekančiu drungnu vandeniu, akies jokių būdu netrinkite. Jei pastebėsite, kad akis sužalota ar joje įstrigęs svetimkūnis (pvz., medžio, metalo ar kitoks krislas), jo nekrapštykite, o pridenkite kuo švaresne medžiaga tiek pažeistąją, tiek ir sveikąją akį, nes judant nepridengtai sveikajai akiai judės ir pažeistoji, o tai gali šiai pakenkti. Prisiminkite: pažeistos akies negalima spausti ar ant jos dėti suspaudžiamojo tvarsčio!

D. Ausų pažeidimai

Į ausį patekus vabzdžiui, nebandykite jo iš ten krapštyti. Į ausį įlašinkite kelis aliejaus ar spirito lašus: nenaudėlis netrukus užtrokš arba didžiai nepatenkintas paspruks. Jei ausyje lieka žuvies vabzdys ar yra kitoks svetimkūnis, nebandykite jį iškrapštyti (taip neretai pažeidžiamas ausies būgnelis, ir sutrinka klausos), o patys kreipkitės į lorią. Jei įvykus traumai pažeidžiamas ausies kaušelis ar būgnelis (gali kraujuoti iš ausies landos), į ausies landą nieko neikiškite, nes galite pažeisti ausies būgnelį, kitas klausos organo dalis – tuomet žmogus apkurs. Sužalotąją ausį pridenkite sterilia medžiaga ir aptvarstykite.

Lietuvos Raudonojo kryžiaus kryžiaus draugijos pirmos pagalbos instruktorius, gydytojas Linas Juodelė

“Meškeriojas”